

ศาลาไทยในต่างแดน (สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน): บทบาท สถานะ และสัญญาณทางวัฒนธรรม

ดร.ไธพัทธ์ ภูชีสส์ชวกรณ์

อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมาของการสร้างศาลาไทยในต่างประเทศ เพื่อศึกษารูปแบบความหมายในเชิงวัฒนธรรม และสัญญาณของศาลาไทย ผลการศึกษาในเบื้องต้นพบว่า ศาลาไทยที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์โดยตรงมีทั้งสิ้น 8 หลัง แต่ละหลัง มีสัญญาณที่แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ได้แก่ ตัวหมาย (*Signifier*) หรือการตีความตามความหมายตรง (*Denotation*) ได้แก่รูปแบบทางกายภาพของศาลาที่เป็น “ศาลาทรงไทย” มีความหมายโดยตรงคือการเป็นศาลาสำหรับพักผ่อน นั่งเล่น กันแดดกันฝน ส่วน ตัวหมายถึง (*Signified*) หรือการตีความหมายโดยนัยแฝง (*Connotation*) พบว่าศาลาไทยทั้ง 8 หลังดังกล่าว มีความหมายใน 3 ลักษณะ ลักษณะแรก หมายถึง พระมหากษัตริย์ไทยหรือพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย ลักษณะที่สอง หมายถึง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย และลักษณะที่สาม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ นอกจากนี้ยังพบว่าศาลาไทยอีก 5 หลังที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยตรง ซึ่งศาลาไทยดังกล่าว มีความหมายใน 3 ลักษณะ ลักษณะแรก หมายถึง ศาสนาพุทธ เนื่องด้วยองค์ประกอบการประดับตกแต่งต่างๆล้วนมีที่มาจาก “พุทธศิลป์” ซึ่งนำไปสู่ความหมายในลักษณะที่สอง นั่นก็คือ เอกลักษณ์ของชาติไทย ส่วนความหมายในลักษณะที่สามก็ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ นอกจากนี้ ศาลาไทยยังมีบทบาทในการเป็น “อนุสรณ์สถานที่ระลึกการมาเยือนของกษัตริย์ไทย” เป็น “อนุสรณ์สถานแห่งการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ไทย” ทั้งยังเป็น “อนุสรณ์สถานแห่งความสัมพันธ์ทางการทูต” อีกด้วย ในแง่ของการท่องเที่ยว ศาลาไทยได้กลายเป็น “เครื่องมือทางวัฒนธรรม” ที่สำคัญในการตอบสนองยุทธศาสตร์การโฆษณาประชาสัมพันธ์ประเทศไทยให้เป็นที่ปรากฏ อันเชื่อมโยงไปสู่บริบทการท่องเที่ยวในยุคปัจจุบันอันอาจทำให้นัยยะทางสถาปัตยกรรมมีความผิดเพี้ยนไปไม่น้อย

คำสำคัญ: สถาปัตยกรรมไทย / ศาลา / ศาลาไทย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง ไธพัทธ์ ภูชีสส์ชวกรณ์. ศาลาไทยในต่างแดน (สมัยรัชกาลที่ 5 ถึงปัจจุบัน). ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Thai Pavillions Abroad (From King Rama V Period to Present): Roles, Status and Cultural Symbol

Thaipat Puchidchawakorn, Ph.D.

Lecturer, Faculty of Architecture, Silpakorn University

Abstract

This article is a breakthrough and some of the research findings. The purpose is to study the history of the Thai pavilions abroad about patterns, cultural meaning and semiotic of Thai Pavilions. The preliminary results of the study are, Thai pavilions directly related to the king, there were eight pavillions, each signs can be divided into two parts: a definition (Signifier) or Interpretation of the meaning (Denotation). Including the physical form of the pavilions. Thai pavilions is a gazebo for relaxing in the living space (Signified) and passive interpretation implied. (Connotation) founded in the eight of the Thai pavilions. There are three meaningful of pavillions, the first referring to the King of Thailand or the anthem of the King of Thailand, the second refers to the unique culture of Thailand and the third refers to the relationship between the two countries. It also found that five of Thai pavilions relating to international relations directly has meant in the first characteristic trait refers to Buddhism because the decorations are all come from the "Buddhist Art", which leads to the second aspect that is the Thainess, and the third is the relationship between the two countries. Finally, it also found that the Town Hall (belfry) for relationship between Thailand - China that was created by adding symbols "Bells" to represent the long echo of international relations. Visitors also have contributed to chime well. Further study is needed to provide clearer conclusions.

Keywords: Thai architecture / pavillions / Thai pavillions

บทนำ

“ศาลา” คือ สถาปัตยกรรมพื้นฐานที่มีมาช้านานในสังคมไทย มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมที่สืบเนื่องมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จาก ศาลาท่าน้ำ ศาลาพักผ่อนในบ้าน และศาลาที่อยู่ในวัด เช่น ศาลาราย ศาลาลอย ศาลาเดิน นอกจากนี้ยังมี ศาลาในสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพลับพลาที่ประทับเนื่องในวาระต่างๆ และจากผลการประชุมคณะรัฐมนตรี ในวันที่ 2 ตุลาคม 2544 คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ การกำหนดสัญลักษณ์ประจำชาติไทย (Nation identity) 3 สิ่ง ตามที่รองนายกรัฐมนตรี (นายปองพล อดิเรกสาร) ประธานคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติเสนอ ซึ่งจะเป็นการช่วยประชาสัมพันธ์ส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทย ได้แก่ 1. สัตว์ประจำชาติไทย คือ “ช้างไทย” 2. ดอกไม้ประจำชาติ คือ “ดอกราชพฤษก์ (คูณ)” และ 3. สถาปัตยกรรมประจำชาติ คือ “ศาลาไทย” นับแต่นั้นเป็นต้นมา “ศาลาไทย” จึงได้ทำหน้าที่แสดงเอกลักษณ์ความเป็นชาติไทย ตามแนวทางที่รัฐบาลไทยในสมัยนั้นได้นำเสนอ

สำหรับศาลาไทยที่สร้างยังต่างประเทศนั้น พบว่าตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ได้เริ่มมีการสร้างศาลาไทยเป็นการถาวรในต่างประเทศ เนื่องด้วยเหตุปัจจัยที่ทั้งแตกต่างและคล้ายคลึงกัน โดยมีความเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ และเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง ในแง่ของทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) แล้ว คงไม่อาจปฏิเสธได้ว่าศาลาไทยที่วันนี้ได้ทำหน้าที่เป็นมากกว่าศาลาธรรมดา ประกอบกับในความเป็นจริงศาลาไทยที่ถูกสร้างในต่างประเทศแต่ละแห่งนั้น ก็ไม่ได้ถูกใช้เป็น “ศาลา” ได้จริง แต่กลับทำหน้าที่คล้าย “อนุสาวรีย์” ในท้ายที่สุด

ฉะนั้น นอกจากจะมีความน่าสนใจที่จะศึกษาว่าศาลาไทยที่สร้างในต่างประเทศนั้น มีความเป็นมา และมีความสืบเนื่องมาอย่างไรแล้ว งานวิจัยชิ้นนี้ยังต้องการใช้ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) หรือ ทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics) มาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ อันถือเป็นการบูรณาการองค์ความรู้ในศาสตร์แขนงอื่นๆ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่อันเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการ และสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนต่อไป

หมายเหตุ บทความชิ้นนี้เป็นเพียงการเสนอความก้าวหน้าของงานวิจัย จึงอาจเป็นเพียงข้อสังเกต ข้อค้นพบหรือบทวิเคราะห์บางประการเท่านั้น ยังมีข้อสรุปสุดท้ายของงานวิจัยแต่ประการใด หากมีข้อบกพร่องประการใดก็ตามผู้วิจัยขอน้อมรับไว้เพียงผู้เดียว

วัตถุประสงค์ของการทำวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาของการสร้างศาลาไทยในต่างประเทศ
2. เพื่อศึกษารูปแบบ ความหมายในเชิงวัฒนธรรม และสัญลักษณ์ ตลอดจนมิติความสัมพันธ์ในด้านต่างๆ

ขอบเขตของการวิจัย

ทำการศึกษาศาลาไทยที่สร้างเป็นการถาวรในต่างประเทศ ตั้งแต่ช่วงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งประกอบด้วยศาลาไทยทั้งสิ้น 13 แห่ง

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยทำการวิจัยจากเอกสาร เพื่อนำมาทำการถนุถนอม จัดระบบ และหาความเชื่อมโยงในหลายมิติ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่ แล้วนำเสนอรายงานการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนา ซึ่งสามารถสรุปรายละเอียดได้ดังนี้

1. ภาคเอกสาร เริ่มต้นจากการเลือกหัวข้องานวิจัยที่ต้องการศึกษา สืบค้น รวบรวม และศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กำหนดกรอบความคิด วัตถุประสงค์ ขอบเขตทั้งด้านเนื้อหา เวลา และพื้นที่ ตลอดจนประโยชน์ที่จะได้รับของการวิจัย วางโครงสร้างเชิงของการวิจัย สืบค้น รวบรวมข้อมูล จากเอกสารขั้นต้นและขั้นรอง
2. ภาควิเคราะห์ ทำการเก็บข้อมูลเอกสาร และทำการจัดบันทึก จัดระบบของข้อมูล ตีความข้อมูลและหลักฐานที่ได้มา
3. ภาคสรุป ทำการสังเคราะห์และเชื่อมโยง จนได้ทัศนภาพและองค์ความรู้ใหม่ เสนอข้อสรุป และข้อเสนอแนะ แล้วเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. เป็นการเปิดพื้นที่ความรู้ทางด้านสถาปัตยกรรมไทย โดยเฉพาะกรณี ศาลาไทย ที่สร้างเป็นการถาวรในต่างประเทศ อันเป็นการเปิดโอกาสให้มีการวิเคราะห์และตีความด้วยมุมมองและทฤษฎีทางสังคมอื่นๆ
2. สามารถนำไปบูรณาการกับการเรียนการสอนในหลักสูตรสถาปัตยกรรมไทยทั้งระดับปริญญาตรีและปริญญาโทได้

ก่อนที่จะนำเสนอเนื้อหาของงานวิจัยในส่วนต่อไป มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอธิบายถึงทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์สำหรับงานวิจัยนี้ นั่นก็คือ ทฤษฎีสัญวิทยา

ว่าด้วยทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology): เครื่องมือที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ทางด้านสถาปัตยกรรม

ทฤษฎีสัญวิทยา (Semiology) หรือ ทฤษฎีสัญศาสตร์ (Semiotics) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่ศึกษากระบวนการสื่อความหมาย โดยพิจารณาธรรมชาติของหน่วยสื่อความหมาย และขั้นตอนการทำงานของมัน เพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายถูกสื่อออกมาอย่างไร เป็นทฤษฎีที่พยายามอธิบายถึงวิถีสงสารของสัญญาณ คือการเกิดขึ้น การพัฒนา การแปรเปลี่ยน รวมทั้งการเชื่อมโยง ตลอดจนการสูญสลายของสัญญาณต่างๆ ที่ปรากฏออกมาอย่างเป็นแบบแผนและระบบระเบียบ ทฤษฎีนี้กำเนิดมาจาก โซซูร์ (Saussure) นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 19 เขาถือว่าสัญวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษาชีวิตของสัญญาณที่อยู่ในบริบทหนึ่งๆ (Life of sign) สัญญาณ (Sign) หมายถึง สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้มีความหมาย (Meaning) ของจริง/ตัวจริง (Object) ในตัวบท (Text) และในบริบท (Context) หนึ่งๆ

สัญญะแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือ *ตัวหมาย (Signifier)* เป็นรูปแบบทางกายภาพของสัญลักษณ์ ส่วนที่สองคือ *ตัวหมายถึง (Signified)* คือบริบทภายในใจที่ถูกหมายถึงโดยตัวหมายกระบวนการนี้เรียกว่า “การสร้าง ความหมาย” นั่นเอง

การตีความ “สัญญะ” มี 2 ระดับ คือ

- ระดับแรก คือ การตีความตามความหมายตรง (Denotation) เป็นการตีความที่เกี่ยวข้องกับความจริงตามธรรมชาติ เป็นการอ้างถึงสามัญสำนึกหรือความหมายที่ปรากฏแจ่มแจ้งอยู่แล้วของสัญญะ (Sign) และความสัมพันธ์ของสัญญะกับสิ่งที่กล่าวถึงในความหมายที่ชัดเจนของสัญญะ

- ระดับที่สอง คือ การตีความหมายโดยนัยแฝง (Connotation) เป็นการตีความในระดับที่มีปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งไม่ได้เกิดจากตัวของสัญญะเอง เป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อสัญญะกระทบกับความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้ใช้และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเขา ซึ่งสัญญะในขั้นนี้จะทำหน้าที่ 2 ประการ คือ ถ่ายทอดความหมายโดยนัยแฝง และถ่ายทอดความหมายในลักษณะมายาคติ (Myths)

สัญญะทุกอย่างจะมี 2 มิติ มิติที่หนึ่งคือมิติที่เป็นส่วนร่วมซึ่งเรียกว่า “Language” หรือหลักเกณฑ์ที่ใช้ และมิติที่สองเรียกว่า “Speech” หรือลีลาการใช้ โดยสัญญะย่อยตัวหนึ่งจะยังไม่มี ความหมายในตัวเองจนกว่าจะไปเทียบเคียงกับสัญญะย่อยตัวอื่นๆ ที่อาศัยการเปรียบเทียบแบบคู่ตรงข้าม (Binary opposition)

ประเภทและระดับของความหมายที่บรรจุอยู่ในสัญญะ แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 คือ *ความหมายโดยอรรถ (Denotative meaning)* อันได้แก่ ความหมายที่เข้าใจกันตามตัวอักษรซึ่งเป็นความหมายที่เข้าใจตรงกันโดยส่วนใหญ่

ประเภทที่ 2 คือ *ความหมายโดยนัย (Connotative meaning)* ได้แก่ ความหมายทางอ้อมที่เกิดจากข้อตกลงหรือความเข้าใจเฉพาะกลุ่ม หรือเกิดจากประสบการณ์เฉพาะของบุคคล การสื่อความหมายโดยนัย ทำงาน 2 ระดับด้วยกัน คือ

- 1) การสื่อความหมายในระดับของปัจเจก (Individual connotations)
- 2) การสื่อความหมายเชิงวัฒนธรรม (Cultural connotations)

สัญญะประเภท *ความหมายโดยนัย (Connotative meaning)* เป็นความหมายที่มีความสำคัญอย่างแท้จริงในแง่ของการรับรู้ และความหมายโดยนัยนี้ยังสามารถอธิบายไปได้อีกหลายแนวคิด ซึ่งการความหมายในขั้นนี้จะเป็นการตีความหมายในระดับที่มีปัจจัยทางวัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยซึ่ง ไม่ได้เกิดจากตัวของสัญญะเอง เป็นการอธิบายถึงปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น เมื่อสัญญะกระทบกับความรู้สึกหรืออารมณ์ของผู้ใช้และคุณค่าทางวัฒนธรรมของเขา ซึ่งสัญญะในขั้นนี้จะทำหน้าที่ 2 ประการ คือ ถ่ายทอดความหมายโดยนัยแฝง และถ่ายทอดความหมายในลักษณะมายาคติ (Myths) ซึ่งอาจเรียกกระบวนการในการเปลี่ยนแปลง ลดทอน ปกปิด บิดเบือนฐานะการเป็นสัญญะของสรรพสิ่งในสังคมให้กลายเป็นเรื่องของธรรมชาติ เป็นสิ่งปกติธรรมดา หรือเป็นสิ่งที่มิชอบ “ความคุ้นชิน”

อาจกล่าวได้ว่าการนำเอาทฤษฎีสัญญะวิทยาไปใช้ในศาสตร์สาขาต่างๆ จะช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษา วัตถุ (Objects) ต่างๆ ในวัฒนธรรมหนึ่งๆ ว่า วัตถุเหล่านั้นไม่ใช่เป็นเพียงแต่ วัตถุ (Objects) เฉยๆ เท่านั้น หากแต่วัตถุ (Objects) นั้น ยังเป็นตัวหมาย/รูปสัญญะ (Signifier) ของมโนภาพบางอย่าง หรือเป็นเนื้อหาสาระ (Message) บางอย่าง ฉะนั้นในสายตาของนักสัญญะวิทยา ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมหนึ่งๆ จะถูกวิเคราะห์ว่าเป็น

ระบบเชิงสัญลักษณ์ (Semiological system) และระบบเหล่านี้สามารถวิเคราะห์เพื่อค้นหาความหมายและกฎที่ควบคุมการจัดระบบสัญลักษณ์นั้นได้ (ธีรยุทธ บุญมี, 2540)

ขอบเขตและคุณสมบัติของสิ่งที่สัญลักษณ์มีลักษณะดังนี้ (กาญจนา แก้วเทพ, 2543)

1. สัญลักษณ์จะต้องมีลักษณะทางกายภาพ ต้องมีรูปรธรรม ซึ่งอาจจะเป็นภาพ เสียง อักษร วัตถุ หรืออื่นๆ สามารถจับต้องรับรู้ได้ด้วยอวัยวะสัมผัส เช่น ตัวอักษร ภาพวาด รับรู้ได้ด้วยตา เสียงเพลง รับรู้ได้ด้วยหู เป็นต้น

2. ผู้ใช้มีความตั้งใจที่จะส่งข่าวสารอะไรบางอย่าง

3. ต้องมีความหมายมากกว่าตัวมันเอง และผู้ใช้สัญลักษณ์ต้องตระหนักว่ารูปธรรมดังกล่าวนี้เป็นสัญลักษณ์

สัญลักษณ์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่เกี่ยวข้องอยู่กับ 3 เรื่อง คือ

1. *เครื่องหมาย (Sign)* สัญลักษณ์จะศึกษาประเภทต่างๆ ของเครื่องหมาย โดยจะสนใจวิธีการที่สืบทอดความหมาย (Meaning) ของเครื่องหมายเหล่านี้ รวมทั้งวิธีการที่เครื่องหมายเหล่านี้เข้ามาเกี่ยวพันหรือเชื่อมโยงกับผู้ใช้เครื่องหมาย ทั้งนี้เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า เครื่องหมายเป็นผลผลิตทางความคิดของมนุษย์ เกิดมาจากการประกอบสร้าง (Construct) ของมนุษย์ ดังนั้นการที่จะทำความเข้าใจกับเครื่องหมาย จึงจำเป็นต้องเข้าใจตัวมนุษย์ผู้สร้างเครื่องหมายนั้นด้วย

2. *รหัส/ระบบ (Code/System)* เนื่องจากการใช้เครื่องหมายไม่ได้เป็นไปตามยถากรรม หากแต่มีการจัดทำขึ้นอย่างเป็นระบบ ระบบที่นำเอาเครื่องหมายมาประกอบเข้าด้วยกันนั้นเรียกว่า รหัส (Code) ซึ่งมีมากมายหลายประเภท แต่ละประเภทย่อมมีคุณสมบัติต่างกัน

3. *วัฒนธรรม (Culture)* เนื่องจากเครื่องหมายเป็นผลผลิตกรรมของมนุษย์ (Man-made) ดังนั้น จึงเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม ทั้งเครื่องหมายและรหัสจึงถูกสร้างถูกใช้และทำงานอยู่ภายใต้บริบททางวัฒนธรรมแบบหนึ่งๆ เท่านั้น หากเปลี่ยนบริบทไปเครื่องหมายและรหัสนั้นก็จะเปลี่ยนแปลงความหมายไป

ประเภทของสัญลักษณ์จัดแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบตามระยะใกล้/ไกลระหว่างสัญลักษณ์กับวัตถุที่มีอยู่จริง ดังนี้

1. *Icon/Iconic (ภาพลักษณ์)*

เป็นเครื่องหมายที่มีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงหรือเหมือนกับวัตถุที่มีจริงอย่างมากที่สุด รูปแบบของ Icon ถูกกำหนดขึ้นมาโดยภาพปรากฏของวัตถุนั้นเอง เป็นเรื่องของความคล้ายคลึงมากกว่าเป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ทางสังคม ส่วนการถอดรหัสของ Icon นั้น เพียงแค่ได้เห็นก็จะถอดรหัสถึง Object ได้แล้ว

2. *Index/Indexical (ดัชนี)*

เป็นเครื่องหมายที่มีความเกี่ยวพันโดยตรงแบบเป็นเหตุเป็นผลกับวัตถุที่มีอยู่จริง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์กับความหมายสัญลักษณ์เป็นแบบสาเหตุ-ผลลัพธ์ (Causal relation)

3. *Symbol/Symbolic (สัญลักษณ์)*

เป็นสัญลักษณ์ที่ไม่มีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงอันใดระหว่างตัวสัญลักษณ์กับวัตถุที่มีอยู่จริง หากแต่ความเกี่ยวพันที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้ใช้สัญลักษณ์นั้นๆ จากการเชื่อมโยงกันของวัตถุกับประเพณีนิยม เป็นสิ่งที่ทุกคนเห็นพ้องต้องกัน เข้าใจเหมือนๆ กันความสัมพันธ์ระหว่างรูปสัญลักษณ์กับความหมายสัญลักษณ์เป็นเรื่องของการเป็นตัวแทน (Representation)

โรรองด์ บาร์ตส์ (Roland Barthes) กล่าวว่า “ทันทีที่มีสังคมเกิดขึ้น การใช้วัตถุสิ่งของต่างๆ ในสังคมก็ได้ถูกทำให้กลายเป็นเครื่องหมายไป” (“as soon as there is a society, every usage is converted into a sign of itself”: Roland Barthes, 1976 อ้างใน ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545: 95) โรรองด์ บาร์ตส์ เรียกกระบวนการในการเปลี่ยนแปลง ลดทอน ปกปิด อำพราง บิดเบือนฐานะการเป็นสัญลักษณ์ของสรรพสิ่งในสังคมให้กลายเป็นเรื่องของธรรมชาติ เป็นสิ่งปกติธรรมดา หรือเป็นสิ่งที่มีความหมายที่ในเชิงใช้สอยแคบๆ ในสังคมว่า “กระบวนการสร้างมายาคติ” (Mythologies) และเรียกสิ่งที่เป็นผลลัพธ์ของกระบวนการนี้ว่า “มายาคติ” (Myth) หรือความคิด/ความเชื่อที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับโดยไม่ตั้งคำถาม และเป็นความคิดความเชื่อที่สอดรับกับอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น นอกจากนี้ โรรองด์ บาร์ตส์ ยังเห็นว่ามายาคติเหล่านี้คือ ตัวกำหนด/กำกับการรับรู้ของคนในสังคม ความจริงรวมตลอดถึงความหมาย จึงมิใช่ธรรมชาติแต่เป็นผลผลิตของสังคม เป็นเพียงสิ่งที่ดำรงอยู่ในระดับการรับรู้ของเราเท่านั้น และทันทีที่สัญลักษณ์ถูกสร้างขึ้น สังคมก็เข้าไปกำหนดบทบาท/หน้าที่ใหม่ให้กับสัญลักษณ์ ด้วยการพูดถึงสัญลักษณ์ดังกล่าวราวกับว่าเป็นเพียงวัตถุที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อการใช้สอยของมนุษย์แต่เพียงอย่างเดียว

จะเห็นว่าทฤษฎีและแนวความคิดทางด้านสัญวิทยา หรือ สัญลักษณ์ มีความน่าสนใจหลายประการ จึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการอ่าน วิเคราะห์หรือตีความทางด้านสถาปัตยกรรม เนื่องด้วยเหตุที่ว่า สถาปัตยกรรมที่ว่ามันถูกทำให้กลายเป็นเครื่องหมายบางอย่างไปนั่นเอง

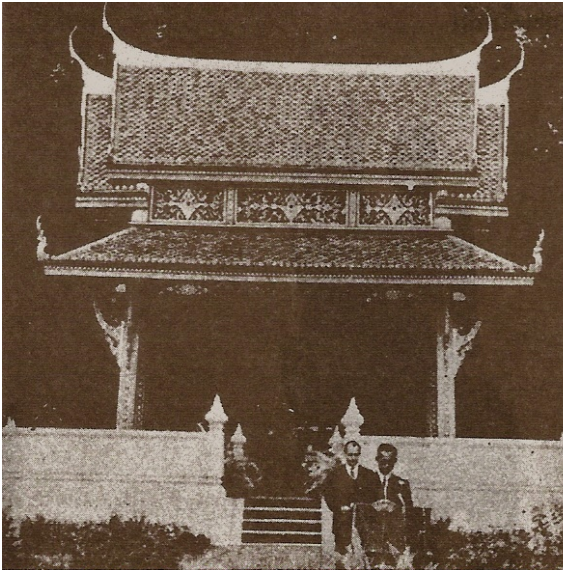
ศาลาไทยในต่างแดนที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

จากการศึกษาศาลาไทยในต่างประเทศเท่าที่ปรากฏ พบว่ามีศาลาไทยที่มีวัตถุประสงค์ของการสร้างเกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์โดยตรง ซึ่งมีหลักฐานปรากฏชัดเจน 8 หลัง ที่สำคัญ เรียงตามปี พ.ศ. ที่สร้างได้ดังนี้

1. ศาลาไทย ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน (พ.ศ.2456 สมัยรัชกาลที่ 6)
2. ศาลาไทย ณ น้ำตกดาโก ประเทศอินโดนีเซีย (พ.ศ.2472 สมัยรัชกาลที่ 7)
3. ศาลาไทย เนื่องในวโรกาส 100 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เยือนประเทศสวีเดนแลนด์ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงเบิร์น ประเทศสวีเดนแลนด์ (พ.ศ.2540 สมัยรัชกาลที่ 9)
4. ศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครบพระชนมายุ 72 พรรษา (6 รอบ) ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน (พ.ศ.2542 สมัยรัชกาลที่ 9)
5. ศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครบพระชนมายุ 72 พรรษา (6 รอบ) ณ มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ประเทศสหรัฐอเมริกา (พ.ศ.2542 สมัยรัชกาลที่ 9)
6. ศาลาไทยเนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี แห่งการเสด็จประพาสยุโรป ของรัชกาลที่ 5 ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน (พ.ศ.2550 สมัยรัชกาลที่ 9)
7. ศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิทเซอร์แลนด์ (พ.ศ.2550 สมัยรัชกาลที่ 9)

8. ศาลาไทยครบรอบ 500 ปี (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ต้อนรับชาวโปรตุเกส) ความสัมพันธ์ไทย-โปรตุเกส ณ กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส (พ.ศ.2553 สมัยรัชกาลที่ 9) ซึ่งแต่ละหลังนั้นมีมูลเหตุแห่งการสร้าง มีลักษณะรูปแบบ รายละเอียดที่แตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

- ศาลาไทยในเยอรมัน พ.ศ.2456: หมุดหมายแรกของการเผยแพร่วัฒนธรรมไทยในต่างแดน

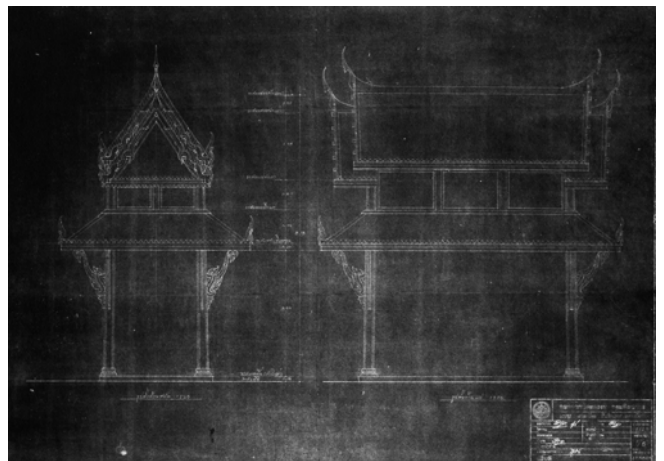

ภาพที่ 1: พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนิน ณ ศาลาไทย เมืองฮัมเบอร์ก ประเทศเยอรมัน

ที่มา: กรมศิลปากร, 2526

มูลเหตุแห่งการสร้าง ศาลาไทยที่เมืองฮัมเบอร์ก ประเทศเยอรมัน เกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เพื่อสร้างคร่อมบ่อน้ำพุร้อนที่พระองค์ทรงเสด็จแปรพระราชฐานมาyingที่เมืองนี้ แต่มาแล้วเสร็จหลังการเสด็จสวรรคต ในปี พ.ศ.2456 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ซึ่งมีได้สร้างคร่อมบ่อน้ำพุตามพระราชประสงค์ เนื่องจากทางฮัมเบอร์ก เห็นว่ามีคุณค่าเกินกว่าจะเป็นศาลาครอบบ่อน้ำพุ จึงขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตในการสร้างเพื่อถวายเป็นพระเกียรติแทน

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: พระยาอนุรักษ์ราชมณฑลในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นผู้ดำเนินการทูลเกล้าฯ แบบ

ภาพที่ 2: พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เสด็จพระราชดำเนิน ณ ศาลาไทย เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน และภาพแผ่นทองแดงพระบรมรูปรัชกาลที่ 5
ที่มา: กรมศิลปากร, 2526

ภาพที่ 3: แบบศาลาไทยที่ออกแบบโดยพระยานุรักษ์ราชมณฑลเชียร
ที่มา: กรมศิลปากร, 2526

รูปแบบศาลา เป็นศาลาเครื่องไม้ ผนังฉาบปูนสีเหลืองพื้นผ้า มีเสา 4 ต้น หลังคาซ้อน 2 ชั้น มีปีกนกรอบ ลวดลายลงรักปิดทอง เครื่องบนมีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ตามแบบประเพณี

ระยะเวลาในการดำเนินการ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 มีพระราชดำริให้สร้างตั้งแต่ปีพ.ศ.2450 แต่กาลก็ล่วงเลยจนกระทั่งพระองค์เสด็จสวรรคต จนมาแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ.2456 สมัยรัชกาลที่ 6 รวมระยะเวลา 6 ปี

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ
3. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

ภาพที่ 4: ศาลาไทย ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน ในปัจจุบัน
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

- ศาลาไทย ณ น้ำตกตาโก ประเทศอินโดนีเซีย (พ.ศ.2472 สมัยรัชกาลที่ 7)

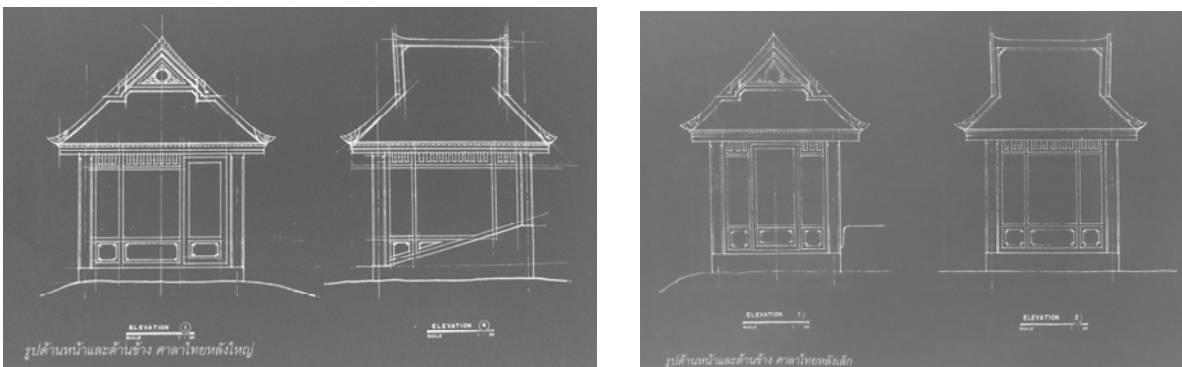

ภาพที่ 5: ศาลาไทย ณ น้ำตกตาโก ประเทศอินโดนีเซีย
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

มูลเหตุแห่งการสร้าง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเสด็จฯ มายังบริเวณน้ำตกตาโก เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย และได้ทรงจารึกอักษรพระปรมาภิไธย จ.ป.ร. เมื่อปี พ.ศ.2439 และต่อมาในปี พ.ศ. 2472 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้เสด็จฯ มาเยือนชวา และได้ทรงจารึกอักษรย่อพระปรมาภิไธย ป.ป.ร. ไว้เช่นเดียวกัน ทางรัฐบาลจึงดำริให้สร้างศาลาไทยครอบศิลาจารึกดังกล่าวไว้ เพื่อเป็นอนุสรณ์แสดง ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: ไม่ปรากฏหลักฐานผู้ออกแบบ แต่มีหลักฐานว่าซ่อมโดย นายก่อ เกียรติ ทองผุด (ไม่ทราบปี พ.ศ.)

รูปแบบศาลา เป็นศาลาขนาดเล็กสองหลัง แพนผังเกือบเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส หลังหนึ่งขนาดกว้าง 1.84 เมตร ยาว 1.9 เมตร อีกหลังกว้าง 2.33 ยาว 2.35 เมตร หลังคาทรงปั้นหยาแบบทางใต้ของไทย บันลมเป็นไม้ แกะสลัก ทาสีแดงไทย หน้าบันประดับลวดลายปิดทองประดับกระจกสี หลังคามุงกระเบื้องไม้ เสาไม้เนื้อแข็ง ผนังไม้เนื้อแข็ง ลูกฟักทาสีแดง ส่วนบนผนังทำเป็นช่องระบายอากาศ

ภาพที่ 6: แบบศาลาไทย ณ น้ำตกตาโก ประเทศอินโดนีเซีย
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ระยะเวลาในการดำเนินการ สร้างครอบศาลาจารึก เมื่อปี พ.ศ.2472 ในสมัยรัชกาลที่ 7 และซ่อมแซมในสมัยรัชกาลปัจจุบัน

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ
3. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

- ศาลาไทย เนื่องในวโรกาส 100 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ เยือนประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (พ.ศ.2540)

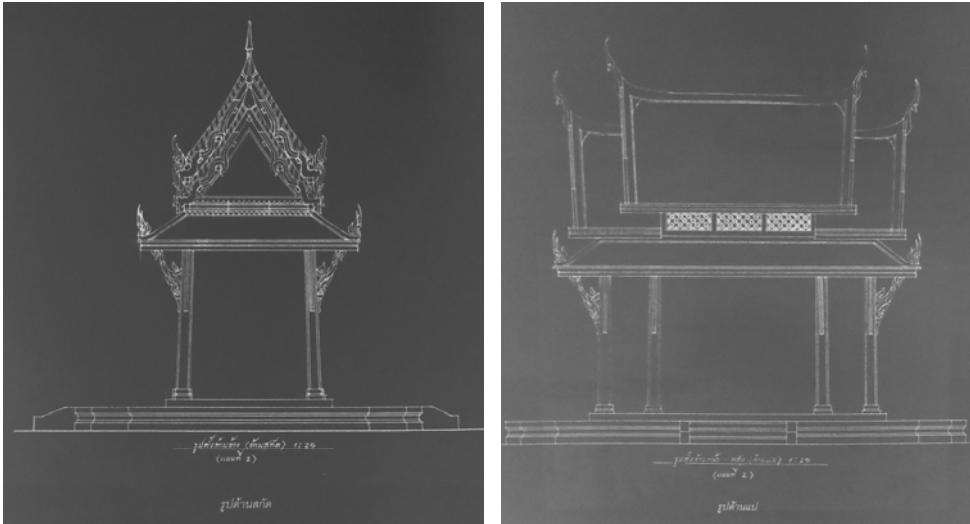

ภาพที่ 7: ศาลาไทย ณ กรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

มูลเหตุแห่งการสร้าง ศาลาไทยหลังนี้สร้างขึ้นเนื่องในวโรกาส ครบรอบ 100 ปี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เสด็จพระราชดำเนินเยือนประเทศสวิตเซอร์แลนด์ (พ.ศ.2440-2540) สร้างขึ้น ณ ด้านหน้าที่ทำการสถานเอกอัครราชทูตไทย กรุงเบิร์น เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์ และเพื่อเผยแพร่คุณค่าและเอกลักษณ์ของศิลปะไทย

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: พล.อ.ต. อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ

รูปแบบศาลา ศาลาไทยหลังนี้เป็นอาคารไม้ หลังคาซ้อนสองชั้น มีปีกนกโดยรอบ ฐานอาคารเป็นคอนกรีต กรุด้วยหินแกรนิต คอสองกรุแผงราชวัตรดอกสี่กลีบ เครื่องล่ายองไม้แกะสลักปิดทอง หน้าบันด้านหนึ่งประดิษฐานพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. อีกด้านหนึ่งเป็นพระปรมาภิไธย ภ.ป.ร.

ภาพที่ 8: แบบศาลาไทย ณ กรุงเบิร์น ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ระยะเวลาในการดำเนินการ กระทรวงการต่างประเทศ โดยสถานเอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงเบิร์น ดำริให้สร้างเมื่อปี พ.ศ.2540 และกรมศิลปากรดำเนินการแล้วเสร็จเดือนพฤษภาคม ปี พ.ศ.2541

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ
3. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

- ศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระชนมายุครบ 72 พรรษา (6 รอบ) ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน

มูลเหตุแห่งการสร้าง ศาลาไทยหลังนี้สร้างขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ (ครบ 72 พรรษา) ในปี พ.ศ.2542 และเป็นสัญลักษณ์แห่งการเฉลิมฉลองแสดงถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศเยอรมัน

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: รศ.ดร.ภิญโญ สุวรรณคีรี ศิลปินแห่งชาติ

รูปแบบศาลา ศาลาไทยหลังนี้เป็นอาคารทรงจัตุรมุข หลังคาเครื่องลำยอง ปิดทองคำเปลวทั้งหลัง โครงสร้างเป็นไม้แดง และประดับตกแต่งด้วยไม้สักแกะสลักปิดทองประดับกระจกสี การก่อสร้างอาคารใช้วิธีการแบบไทยโบราณดั้งเดิมในการประกอบอาคาร คือการเข้าไม้โดยการใส่สลักไม้และเดือยโดยปราศจากตะปู

ระยะเวลาในการดำเนินการ ใช้ระยะเวลา 5 เดือน ในการก่อสร้างในประเทศไทยและแยกชิ้นส่วน (Knock down) เป็นชิ้นส่วนย่อย เพื่อทำการขนส่งไปยังประเทศเยอรมันนี้ทางเรือซึ่งใช้เวลาในการขนส่ง 1 เดือน และการประกอบศาลาไทยในเยอรมันใช้เวลา 2 เดือน โดยใช้ช่างฝีมือจากประเทศไทย จำนวน 20 คน

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ
3. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

ภาพที่ 9: ศาลาไทย ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

- ศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครบพระชนมายุ 72 พรรษา (6 รอบ) ณ มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ประเทศสหรัฐอเมริกา (พ.ศ.2542)

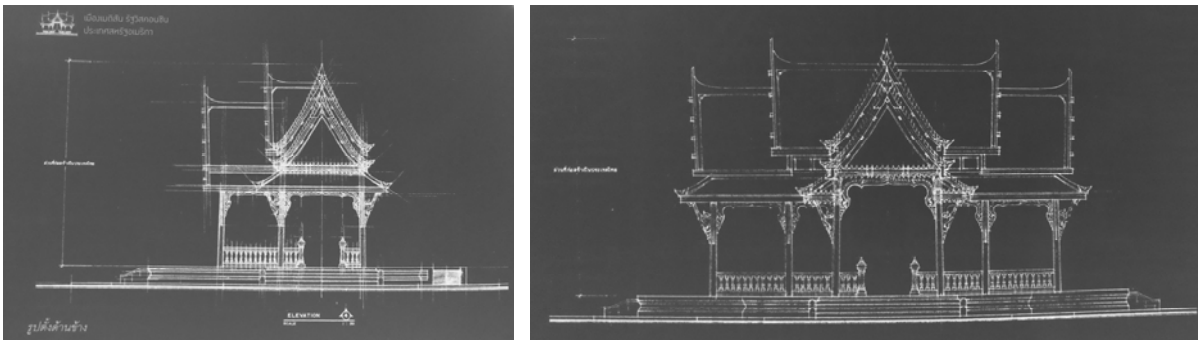

ภาพที่ 10: ศาลาไทย ณ มหาวิทยาลัย
วิสคอนซิน ประเทศสหรัฐอเมริกา
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

มูลเหตุแห่งการสร้าง กระทรวงศึกษาธิการเสนอให้สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติดำเนินการสร้างศาลาไทย ณ มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน วิทยาเขตเมดิสัน ประเทศสหรัฐอเมริกา เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ 5 ธันวาคม 2542 โดยใช้งบเหลือจ่ายของสำนักงานฯ จำนวน 10 ล้านบาท เพื่อแสดงให้เห็นเป็นสัญลักษณ์ในความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา ให้ชาวต่างชาติที่ได้ไปเยี่ยมชมเกิดความประทับใจในวัฒนธรรมไทยในต่างแดน ซึ่งสร้างความมีศักดิ์ศรี ความภาคภูมิใจ และเกียรติภูมิในความเป็นไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ในการสืบสานวัฒนธรรมไทยที่มีความหลากหลายและเป็นยุทธศาสตร์การโฆษณาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยให้เป็นที่ปรากฏ (กรมศิลปากร, 2557)

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: พล.อ.ต. อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ, ก่อเกียรติ ทองผุด

รูปแบบศาลา เป็นศาลาแบบตรีมุข โครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก หลังคาซ้อนสองชั้น มีปีกนกคลุมโดยรอบ ยกเว้นมุขด้านหน้าที่เป็นมุขแบบเปิด ไม่ประดับช่อฟ้าและหางหงส์ มุงหลังคาด้วยกระเบื้องเคลือบสีชนิดหางมน ทางขึ้นมีทั้งสามด้าน โดยด้านหลังเป็นทางลาดสำหรับคนพิการ

ภาพที่ 11: แบบศาลาไทย ณ มหาวิทยาลัยวิสคอนซิน ประเทศสหรัฐอเมริกา
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ระยะเวลาในการดำเนินการ ดำริให้สร้างในปี พ.ศ.2542 ส่งมอบเป็นทางการเมื่อ 15 มิถุนายน พ.ศ.2545

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ
3. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

- ศาลาไทยเนื่องในวาระครบรอบ 100 ปี แห่งการเสด็จประพาสยุโรป ของรัชกาลที่ 5 ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน

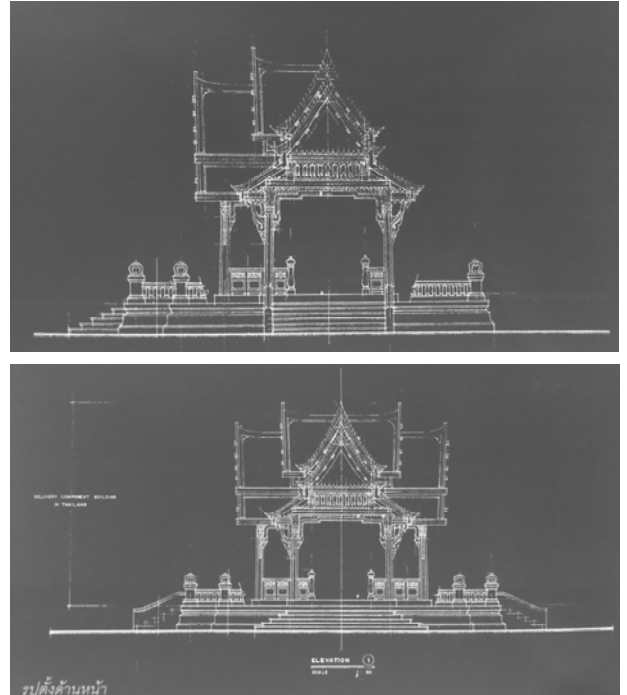
มูลเหตุแห่งการสร้าง สร้างขึ้นเนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี การเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 (ปี พ.ศ. 2450) ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 หน่วยงานภาครัฐของไทยและเมืองบาด ฮอมบวร์ก จึงได้ร่วมกันสร้างศาลาไทยหลังใหม่ ตั้งไว้ ณ บ่อน้ำจุฬาลงกรณ์ ให้ตรงกับพระราชประสงค์เดิมของรัชกาลที่ 5 ที่ต้องการสร้างศาลา ณ บริเวณบ่อน้ำพุ

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: นายไพบูลย์ ผลมาก อติตรองอธิบดีกรมศิลปากร

รูปแบบศาลา เป็นศาลาไทยแบบตรีมุข ขนาดกว้าง 4.75 เมตร ยาว 6 เมตร โครงสร้างไม้เนื้อแข็ง หลังคาซ้อนสองชั้นและลดสองตับ มุงด้วยหลังคากระเบื้องดินเผาแบบหางมนเคลือบสี หลังคาไม้ประดับช่อฟ้าและหางหงส์

ภาพที่ 12: ศาลาไทย ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

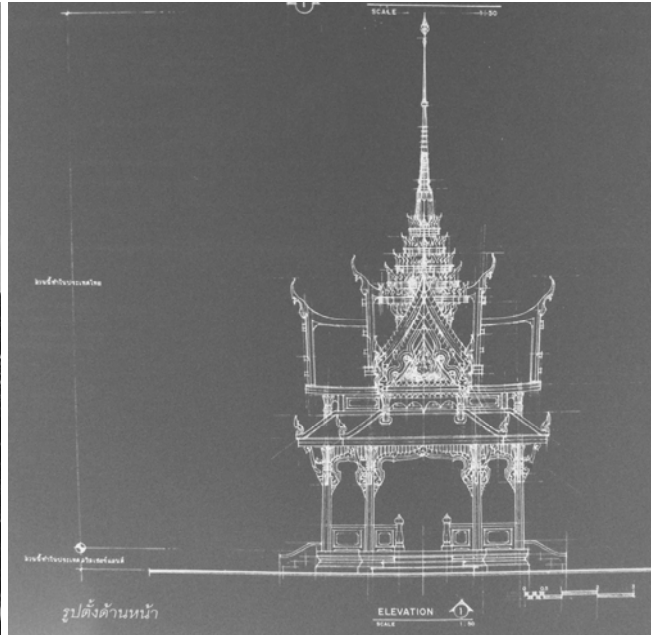
ภาพที่ 13: แบบศาลาไทย ณ เมืองฮัมเบิร์ก ประเทศเยอรมัน
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ระยะเวลาในการดำเนินการ ส่งมอบให้กับเมืองบาด เมื่อ 20 กันยายน พ.ศ.2550

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ
3. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

- ศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

ภาพที่ 15: แบบศาลาไทย ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ภาพที่ 14: ภาพศาลาไทย ณ เมืองโลซานน์ ประเทศ
สวิตเซอร์แลนด์

ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

มูลเหตุแห่งการสร้าง กระทรวงการต่างประเทศได้ดำริให้มีการสร้างศาลาไทย ณ เมือง โลซานน์ ประเทศ สวิตเซอร์แลนด์ เนื่องด้วยเคยเป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 8 รัชกาลที่ 9 และสมเด็จพระ ศรินครินทราบรมราชชนนี เพื่อเป็นการเฉลิมฉลองวาระสำคัญ 2 วาระคือ โอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิ พลอดุลยเดช ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และในวาระครบรอบ 75 ปีความสัมพันธ์ทางการทูตไทย- สวิตเซอร์แลนด์

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: พล.อ.ต. อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ

รูปแบบศาลา เป็นศาลาทรงจัตุรมุข หลังคายอดทรงมณฑป มีมุขทะลุช่อหรือมุขชะงอกทั้ง 4 ด้าน องค์กรประกอบส่วนหลังคาประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ ลวดลายหน้าบันประดิษฐานพระปรมาภิไธยย่อของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ภ.ป.ร. พระปรมาภิไธยย่อของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันท มหิตล อ.ป.ร. พระราชลัญจกรของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี และตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติ 6 รอบ

ระยะเวลาในการดำเนินการ สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเบิร์น เริ่มดำเนินการเจรจาเมื่อปี พ.ศ.2542 จนกระทั่งปี พ.ศ.2550 รัฐบาลไทยและเทศบาลเมืองโลซานน์จึงกำหนดดำเนินการก่อสร้าง จนกระทั่งแล้วเสร็จ สมบูรณ์เมื่อ 30 สิงหาคม พ.ศ.2550

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ
3. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

- ศาลาไทยครบรอบ 500 ปี (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ต้อนรับชาวโปรตุเกส) ความสัมพันธ์ไทย-โปรตุเกส ณ กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส (พ.ศ.2553) ออกแบบโดย: พล.อ.ต. อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ

ภาพที่ 16: ภาพศาลาไทย ณ กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

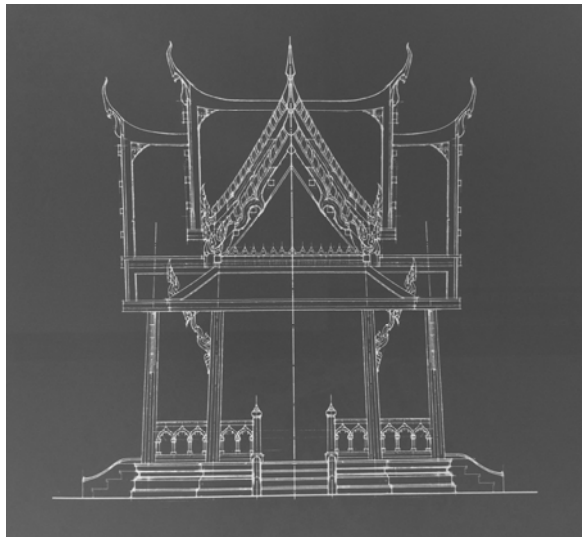
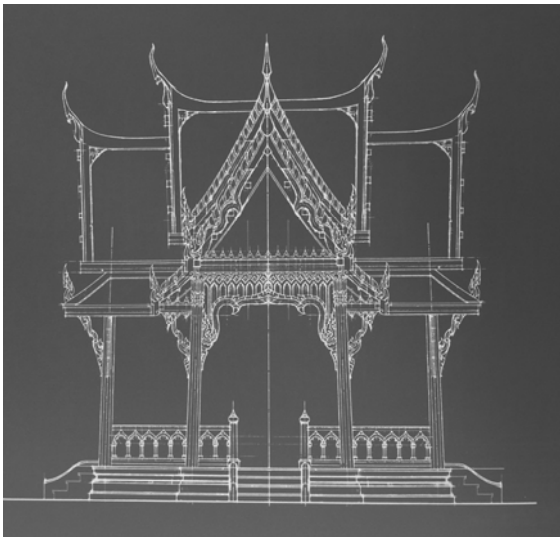
มูลเหตุแห่งการสร้าง ในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (เดือนกรกฎาคม ค.ศ.1511) ไทยต้อนรับชาวโปรตุเกส ซึ่งเป็นชาวตะวันตกชาติแรกที่เดินทางเข้ามาเจริญสัมพันธไมตรีกับสยาม ในโอกาสครบรอบ 500 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตไทย-โปรตุเกส ทางกรไทยได้รับเกียรติจากรัฐบาลโปรตุเกสให้ใช้พื้นที่ ณ ใจกลางกรุงลิสบอน เพื่อก่อสร้างศาลาไทยเป็นอนุสรณ์ในการเฉลิมฉลองครบรอบ 500 ปี ความสัมพันธ์สองประเทศ โดยตั้งอยู่ในบริเวณสวนสาธารณะส่วนหนึ่งของจัตุรัส ซึ่งเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ อยู่ติดกับทำเนียบประธานาธิบดีโปรตุเกส

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: นายอาทิตย์ ลิมมัน เป็นผู้ออกแบบ โดยมี พล.อ.ต. อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ เป็นที่ปรึกษา

รูปแบบศาลา ศาลาไทยหลังนี้เป็นอาคารโครงสร้างไม้แบบจัตุรมุข ซึ่งทำการก่อสร้างในประเทศไทย และถอดประกอบเป็นชิ้นส่วน ก่อนจะขนส่งชิ้นส่วนทั้งหมดไปที่โปรตุเกสและต่อประกอบขึ้นที่นั่น ส่วนฐานจะเป็นโครงสร้างคอนกรีตเสริมเหล็ก ประดับด้วยหินแกรนิต ก่อสร้างที่ประเทศโปรตุเกส มุขด้านหน้าและมุขด้านหลังทำเป็น

มุขเปิด และยื่นสั้นกว่าด้านข้าง หลังคาประดับด้วยช่อฟ้าใบระกาแบบไทยประเพณี มีพื้นที่ขนาด 3 x 3 เมตร และมุขยื่น 4 มุม แต่ละมุขมีพื้นที่ 1.3-1.4 เมตร งบประมาณค่าก่อสร้าง (เฉพาะตัวศาลา) ประมาณ 12 ล้านบาท สำหรับรูปแบบสถาปัตยกรรมของตัวศาลาเป็นแบบอยุธยา เช่น ลักษณะเสา 8 เหลี่ยม คันทวย เป็นต้น ทำการประดับตกแต่งด้วยการปิดทองประดับกระจกสี ในส่วนของหน้าบันและลวดลายประกอบต่างๆ เสาเขียนลายรดน้ำ บริเวณคอสองภายในศาลาเขียนจารึกข้อความ ที่รัฐบาลไทยได้มอบศาลาไทยให้กับประเทศโปรตุเกส ในโอกาสฉลองครบรอบความสัมพันธ์อันยาวนานแน่นแฟ้น

เนื่องจากเป็นศาลาไทยเนื่องในวาระ 500 ปีแห่งมิตรไมตรี ผู้ออกแบบได้ใช้รูปแบบของศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นหลัก และนำมาผสมผสานกับศิลปะของโปรตุเกส โดยลวดลายประดิษฐ์บริเวณซุ้มคูหาของศาลานั้น ได้นำลวดลายของผนังระเบียง อันเป็นลายลูกกรงของร้านหนังสือเก่าชื่อ ลิฟราเรีย เลลโล (Livraria Lello) ซึ่งเป็นร้านหนังสือประวัติศาสตร์ของโปรตุเกส มีอายุเก่าแก่หลายร้อยปี นำมาประยุกต์ใช้ ซึ่งก็เข้ากันได้อย่างลงตัวกับลักษณะศาลาไทย

ภาพที่ 17: แบบศาลาไทย ณ กรุงลิสบอน ประเทศโปรตุเกส
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ระยะเวลาในการดำเนินการ กรมศิลปากรได้รับมอบหมายให้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2553 แล้วเสร็จในปี พ.ศ.2554

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ
3. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย

บทวิเคราะห์ศาลาไทยที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ด้วยกรอบทฤษฎีสัญญาวิทยา

จากการศึกษาศาลาไทยทั้ง 8 หลังที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ ที่ยกมาอธิบายในเบื้องต้น สามารถสรุปได้ว่า ศาลาที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ทั้ง 8 หลังดังกล่าว มีสัญลักษณ์ที่แบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1) *ตัวหมาย (Signifier) หรือ การตีความตามความหมายตรง (Denotation)*

ได้แก่รูปแบบทางกายภาพของศาลาทั้ง 8 หลัง ที่เป็น “ศาลาทรงไทย” มีความหมายโดยตรงคือการเป็นศาลาสำหรับพักผ่อน นั่งเล่น กันแดดกันฝน

2) *ตัวหมายถึง (Signified) หรือการตีความหมายโดยนัยแฝง (Connotation)*

ศาลาไทยทั้ง 8 หลังดังกล่าว มีความหมายใน 3 ลักษณะ ลักษณะแรก หมายถึง พระมหากษัตริย์ไทยหรือพระบารมีของพระมหากษัตริย์ไทย ลักษณะที่สอง หมายถึง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย และลักษณะที่สาม หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ นั่นเอง

ศาลาไทยที่สร้างเนื่องในโอกาสครบรอบการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

นอกจากศาลาไทยที่มีความเกี่ยวเนื่องกับพระมหากษัตริย์แล้ว ยังพบว่ามีศาลาไทยที่สร้างยังต่างประเทศอีกหลายหลังที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งมีหลักฐานปรากฏชัดเจน 5 หลัง ที่สำคัญ เรียงตามปี พ.ศ. ที่สร้าง ได้ดังนี้

1. ศาลาไทย ณ นครโอซากา ประเทศญี่ปุ่น (พ.ศ.2533) ออกแบบโดย: อ.ประเวศ ลิมปรังษี ศิลปินแห่งชาติ
 2. ศาลาไทย ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ 120 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและญี่ปุ่น (พ.ศ. 2549) ออกแบบโดย: พล.อ.ต. อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ
 3. ศาลาไทย ความสัมพันธ์ไทย-จีน ณ เกาะผู่โถวซาน ประเทศจีน (พ.ศ.2553) ออกแบบโดย: นายณรงค์ฤทธิ์ ทองแสง
 4. ศาลาไทย เฉลิมฉลองครบรอบ 50 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับชิลี (วันที่ 29 ต.ค. 2555) ออกแบบโดย: นายนฤพร เสาวนิตย์
 5. ศาลาไทยมิตรภาพ 60 ปี ออสเตรเลีย-ไทย (พ.ศ.2548) ออกแบบโดย: นายไพบุลย์ ผลมาก อติตรองอธิบดีกรมศิลปากร
- ศาลาไทย ณ นครโอซากา ประเทศญี่ปุ่น (พ.ศ.2533) ออกแบบโดย: อ.ประเวศ ลิมปรังษี ศิลปินแห่งชาติ

ภาพที่ 18: ศาลาไทย ณ นครโอซากา ประเทศญี่ปุ่น
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

มูลเหตุแห่งการสร้าง ศาลาไทยหลังนี้สร้างขึ้นโดย กรมส่งเสริมการเกษตร ร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อเข้าร่วมในงาน Flower Expo'90 ซึ่งจัดขึ้น ณ สวนสาธารณะซุรุมิ เรียวคุชิ เมืองโอซากา ประเทศญี่ปุ่น ในปี พ.ศ.2533 และได้รับการบูรณะในปี พ.ศ.2550

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: อ.ดร.ประเวศ ลิ้มปรีงซี ศิลปินแห่งชาติ

รูปแบบศาลา เป็นศาลาเครื่องไม้ แผนผังรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีเสา 4 ต้น กว้าง 2.5 เมตร ยาว 3.5 เมตร ส่วนฐานเป็นคอนกรีต บัวฐานเป็นบัวหน้ากระดานเรียบ หลังคาทรงจั่ว ประดับรอยระกามีช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ มีปีกนกโดยรอบ โครงสร้างไม้ มุงด้วยกระเบื้องดินเผาหางมน การประดับลวดลายมีเฉพาะจุด ใช้ลายดอกพุดตานประกอบลายพฤกษชาติ

ภาพที่ 19: แบบศาลาไทย ณ นครโอซากา ประเทศญี่ปุ่น
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ

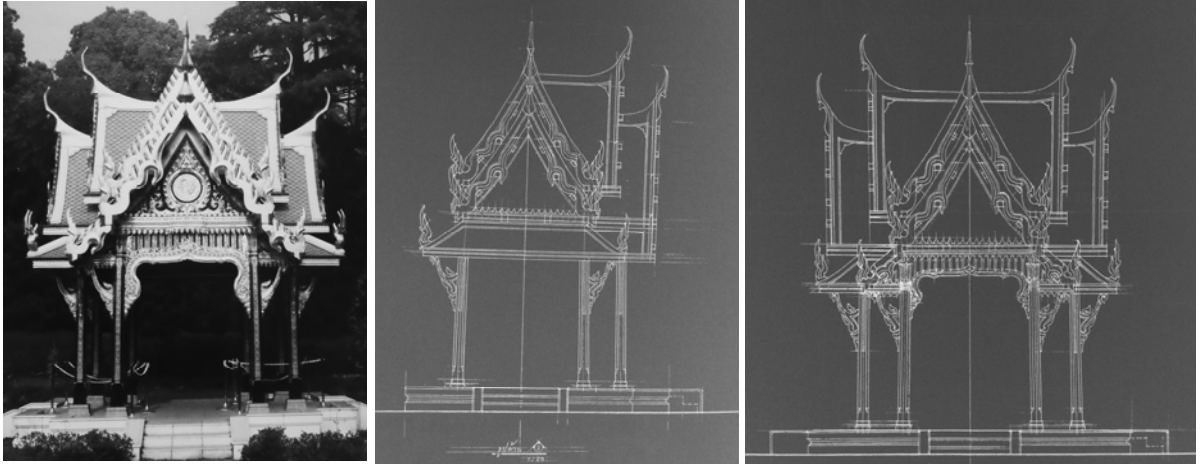
- ศาลาไทย ที่ระลึกเนื่องในโอกาสครบรอบ 120 ปี ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยและญี่ปุ่น (พ.ศ. 2549) ออกแบบโดย: พล.อ.ต. อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ

มูลเหตุแห่งการสร้าง ศาลาไทยหลังนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในโอกาสครบ 120 ปีของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-ญี่ปุ่น เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ.2550 ณ สวนอุเอโนะ กรุงโตเกียว

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: พล.อ.ต. อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ

รูปแบบศาลา เป็นศาลาแบบตรีมุข เครื่องบนเป็นไม้แกะสลักปิดทอง องค์กรประกอบส่วนหลังคาเป็นเครื่องลายอง ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์ หลังคาซ้อนสองชั้น มีปีกนกโดยรอบ ยกเว้นมุขทางด้านหน้าเปิดเป็นซุ้มคูหา

หน้านางไม้แกะสลักปิดทองประดับกระจก ฐานอาคารเป็นคอนกรีตยกขึ้นสูง กรุด้วยแกรนิต มีบันไดทางขึ้นทั้งสามทาง

ภาพที่ 20: ศาลาไทย ณ กรุงโตเกียว ภาพที่ 21: ภาพศาลาไทย ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น
ประเทศญี่ปุ่น
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

- ระยะเวลาในการดำเนินการ เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ.2549 แล้วเสร็จส่งมอบในวันที่ 26 กันยายน พ.ศ.2550
บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่
1. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย
 2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ

- ศาลาไทย ความสัมพันธ์ไทย-จีน ณ เกาะผู้โถวซาน ประเทศจีน (พ.ศ.2553) ออกแบบโดย: นายณรงค์ฤทธิ์ ทองแสง

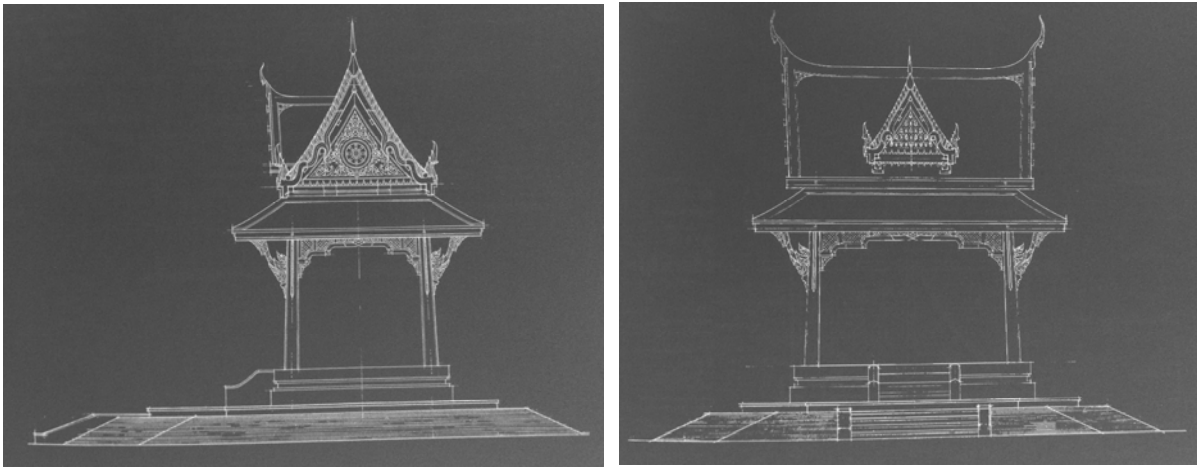

ภาพที่ 22: ภาพศาลาไทย ณ เกาะผู้โถวซาน ประเทศจีน
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

มูลเหตุแห่งการสร้าง ศาลาไทยหลังนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์แสดงความเป็นไทยและไมตรีจิตของประเทศไทย ให้ประจักษ์ต่อประชาชน โดยความร่วมมือของสถานกงสุลใหญ่ ณ นครเซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน และสำนักสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: นายณรงค์ฤทธิ์ แสงทอง

รูปแบบศาลา เป็นศาลาเครื่องไม้ ฝาผนังสีเหลี่ยมผืนผ้า มีเสา 4 ต้น หลังคาตรีมุข มีปีกนกรอบ ลวดลายลงรักปิดทอง หน้าบันลวดลายธรรมจักร อันถือเป็นสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา องค์ประกอบส่วนหลังคาเป็นเครื่องลำยอง ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์

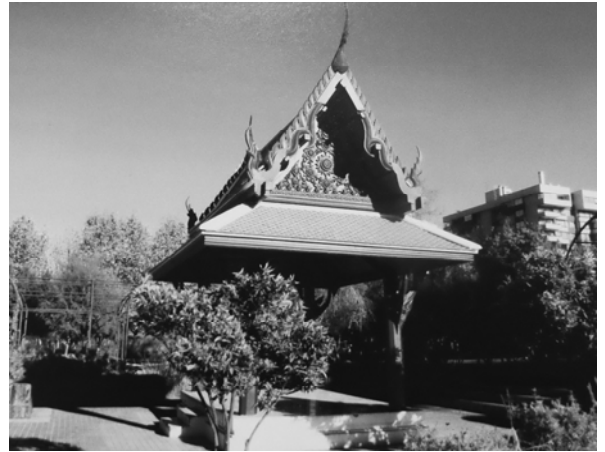
ภาพที่ 23: แบบศาลาไทย ณ เกาะผู้โถวซาน ประเทศจีน
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ระยะเวลาในการดำเนินการ เริ่มออกแบบเมื่อปี พ.ศ.2552 แล้วเสร็จเมื่อวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2553

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกซึ่งสัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา (หน้าบันรูปธรรมจักร)
2. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย
3. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ

- ศาลาไทย เฉลิมฉลองครบรอบ 50 ปี การสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทยกับซิวี (วันที่ 29 ต.ค. 2555) ออกแบบโดย: นายนฤพร เสาวนิตย์

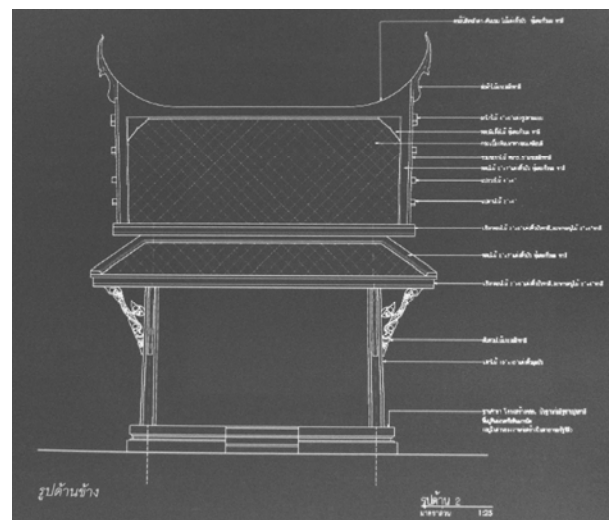
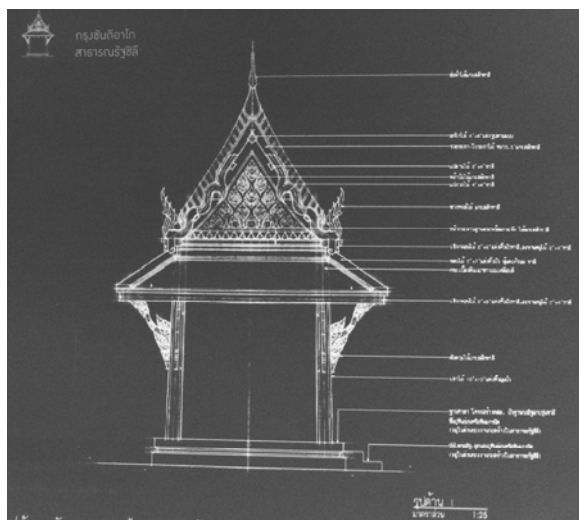

ภาพที่ 24: ภาพศาลาไทย ณ กรุงซิวี ประเทศซิวี
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

มูลเหตุแห่งการสร้าง ศาลาไทยหลังนี้ สร้างขึ้นเพื่อเป็นที่ระลึกในวาระครบรอบ 50 ปีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างไทย-ซิวี ณ สวนสาธารณะ พลาซ่า ไทยแลนด์ กรุงซิวี โดยสถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงซิวี ขอความอนุเคราะห์ไปยังกรมศิลปากร

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: นายนฤพร เสาวนิตย์

รูปแบบศาลา เป็นศาลาเครื่องไม้ ผนังฉาบปูนสีเหลี่ยมผืนผ้า มีเสา 4 ต้น กว้าง 2.5 เมตร ยาว 3.8 เมตร หลังคาจั่ว มีปีกนกรอบ องค์กรประกอบส่วนหลังคาเป็นเครื่องลำยอง ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์

ภาพที่ 25: แบบศาลาไทย ณ กรุงซิวี ประเทศซิวี
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ระยะเวลาในการดำเนินการ เริ่มก่อสร้างเดือนสิงหาคม 2555 แล้วเสร็จเดือนกุมภาพันธ์ 2556

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ

- ศาลาไทยมิตรภาพ 60 ปี ออสเตรเลีย-ไทย (พ.ศ.2548) ออกแบบโดย: นายไพบุลย์ ผลมาก อธิการบดี อธิบดีกรมศิลปากร

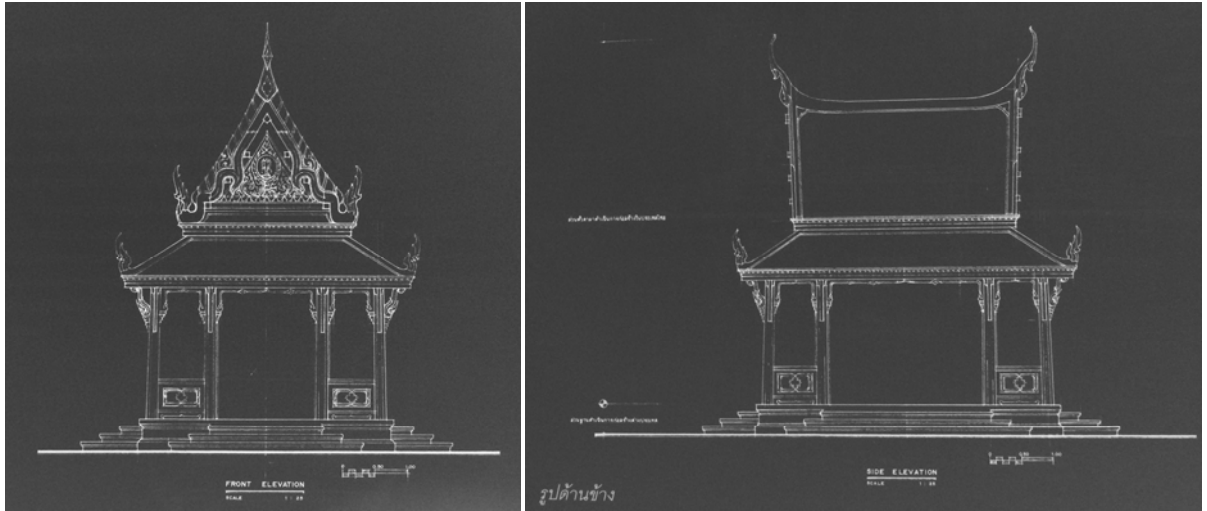
ภาพที่ 26: ภาพศาลาไทย ณ สวนสัตว์ทารองก้า นครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย

ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

มูลเหตุแห่งการสร้าง สร้างขึ้นเพื่อเป็นสัญลักษณ์ครบรอบ 60 ปี ของความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-ออสเตรเลีย ณ สวนสัตว์ทารองก้า นครซิดนีย์

ผู้ออกแบบ/ผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้าง: นายไพบุลย์ ผลมาก อธิการบดี อธิบดีกรมศิลปากร

รูปแบบศาลา เป็นศาลาเครื่องไม้ ผนังฉาบสีเหลืองพื้นผ้า ขนาดกว้าง 4 เมตร ยาว 5 เมตร มีเสา 16 ต้น หลังคาจั่ว มีปีกนกรอบ องค์กรประกอบส่วนหลังคาเป็นเครื่องถ้ายอง ประดับช่อฟ้า ใบระกา หางหงส์

ภาพที่ 27: แบบศาลาไทย ณ สวนสัตว์ทารองก้า นครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย
ที่มา: กรมศิลปากร, 2557

ระยะเวลาในการดำเนินการ ดำเนินการเมื่อปี 2548

บทบาทของศาลาไทยหลังนี้ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 บทบาท ที่สำคัญ ได้แก่

1. บทบาทในการแสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาติไทย
2. บทบาทในการเป็นตัวแทนสัมพันธ์ไมตรีระหว่างสองประเทศ

บทวิเคราะห์ศาลาไทยที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วยกรอบทฤษฎีสัญญาวิทยา

จากการศึกษาศาลาไทยทั้ง 5 หลังที่เกี่ยวข้องเนื่องกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สามารถสรุปได้ว่า ศาลาทั้ง 5 หลังดังกล่าว มีสัญลักษณ์ที่แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 1) *ตัวหมาย (Signifier)* หรือ *การตีความตามความหมายตรง (Denotation)*

ได้แก่รูปแบบทางกายภาพของศาลาทั้ง 5 หลัง ที่เป็น “ศาลาทรงไทย” มีความหมายโดยตรงคือการเป็นศาลาสำหรับพักผ่อน นั่งเล่น กันแดดกันฝน ตั้งอยู่ในสวนสาธารณะ

- 2) *ตัวหมายถึง (Signified)* หรือ *การตีความหมายโดยนัยแฝง (Connotation)*

ศาลาไทยทั้ง 5 หลังดังกล่าว มีความหมายใน 3 ลักษณะ ลักษณะแรก หมายถึง ศาสนาพุทธ เนื่องด้วยองค์ประกอบประดับตกแต่งต่างๆ ล้วนมีที่มาจาก “พุทธศิลป์” ซึ่งนำไปสู่ความหมายในลักษณะที่สอง นั่นก็คือเอกลักษณ์ของชาติไทย ส่วนความหมายในลักษณะที่สาม ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ นั่นเอง

สัญลักษณ์ทางพุทธศิลป์สถาปัตยกรรมที่ใช้ในการสื่อความหมาย

จากการศึกษาสถาปัตยกรรมไทยในต่างประเทศทั้ง 13 หลัง พบว่ามีการนำสัญลักษณ์ต่างๆ มาใช้ในการประดับตกแต่งอาคาร ได้แก่

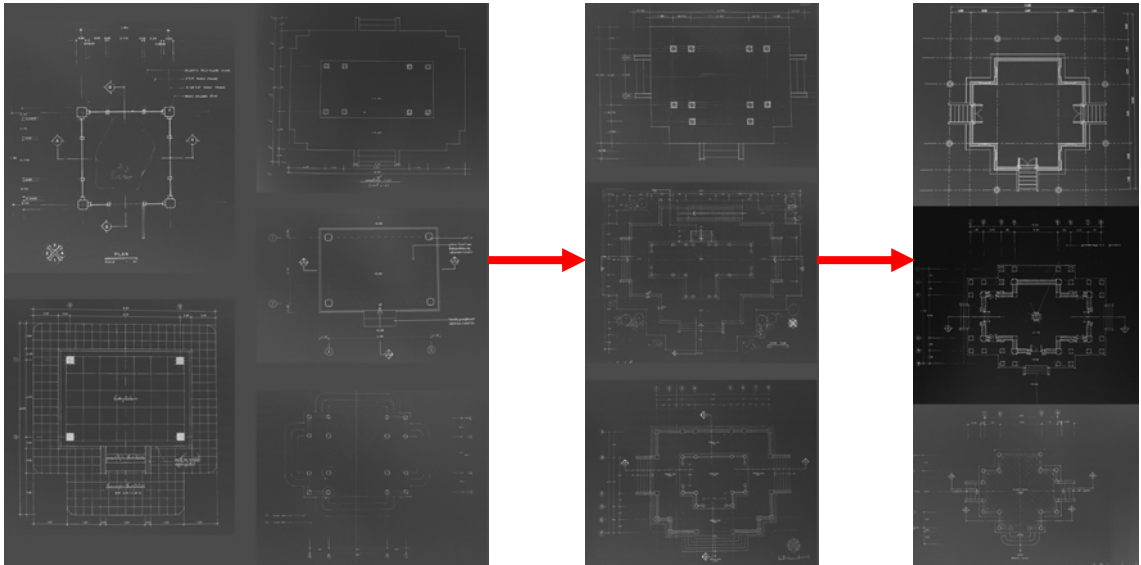
1. ลวดลายหน้าบัน ที่มีการประดิษฐ์ฐานพระปรมาภิไธยย่อ ของพระมหากษัตริย์ พระราชมารดา หรือตราสัญลักษณ์การเฉลิมฉลองการครองราชสมบัติ ตลอดจนตราสัญลักษณ์การเฉลิมพระชนมพรรษา เป็นการสื่อความหมายถึงพระมหากษัตริย์โดยตรงไปตรงมา
2. เครื่องลำยอง เป็นการสื่อถึงความสืบเนื่องของรูปแบบฉันทลักษณ์ของสถาปัตยกรรมไทยแบบประเพณี อันถือเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ที่ต้องการส่งสารออกไปสู่นานาชาติ
3. ลวดลายดอกพุดตาน มักถูกนำมาใช้เป็นตัวแทนของลวดลายไทย เพื่อแสดงออกถึงความเป็นไทย สู่สายตาชาวต่างชาติ

นอกจากนี้ยังอาจกล่าวได้ว่า องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้สถาปัตยกรรมไทยในต่างประเทศ สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ ที่มากกว่าอาคารธรรมดา ก็คือ ทรงไทย ลายไทย เครื่องประดับตกแต่ง และลายหน้าบัน

ทรงไทย + ลายไทย + เครื่องประดับตกแต่ง + ลายหน้าบัน = สถาปัตยกรรมไทยที่สื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์

ข้อสังเกตบางประการของสถาปัตยกรรมไทยที่สร้างเป็นการถาวรในต่างประเทศ

1. จากการศึกษาศาสนาไทยในต่างประเทศทั้ง 13 แห่ง พบว่าประเทศที่มีสถาปัตยกรรมไทยมากที่สุด ได้แก่ ประเทศเยอรมัน มี 3 หลัง รองลงมาคือประเทศสวีเดนและญี่ปุ่น มีประเทศละ 2 หลัง ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศโปรตุเกส ชิลี ออสเตรเลีย จีนและอินโดนีเซีย มีประเทศละ 1 หลัง
2. ผู้ออกแบบหรือสถาปนิก ที่ออกแบบสถาปัตยกรรมไทยในต่างประเทศมากที่สุดคือ พลอากาศตรี อาวุธ เงินชูกลิ่น ศิลปินแห่งชาติ ออกแบบทั้งหมด 4 หลัง และยังเป็นที่ยกย่องอีก 1 หลัง รองลงมาคือ นายไพฑูริย์ ผลมาก อธิการบดีกรมศิลปากร ออกแบบ 2 หลัง ส่วนพระยาอนุรักษราชมณเฑียรในสมัยรัชกาลที่ 5 อ.ดร.ประเวศ ลิมปประดิษฐ์ รศ.ภิญโญ สุวรรณคีรี นายก่อเกียรติ ทองผุด นายนฤพร เสาวนิตย์ นายณรงค์ฤทธิ์ แสงทอง และ นายอาทิตย์ ลิ้มมัน ออกแบบคนละ 1 หลัง
3. สถาปัตยกรรมไทยดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 จำนวน 3 หลัง เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 7 จำนวน 1 หลัง เกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 8 จำนวน 1 หลัง และเกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 9 จำนวน 3 หลัง นอกจากนี้ยังเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 กษัตริย์สมัยกรุงศรีอยุธยา จำนวน 1 หลัง (ศาลาความสัมพันธ์ 500 ปี ไทย-โปรตุเกส)
4. สถาปัตยกรรมไทยดังกล่าวมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า 6 หลัง แผนผังแบบตรีมุข 3 หลัง แผนผังแบบจัตุรมุข 3 หลัง และแผนผังรูป 4 เหลี่ยมจัตุรัส 1 แห่ง

ภาพที่ 28: ภาพแสดงการเปรียบเทียบแผนผังศาลาไทย จากแผนผังรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส-สี่เหลี่ยมผืนผ้า ไปเป็นผังแบบตรีมุข และแบบจัตุรมุข

จะเห็นได้ว่า “ศาลาไทย” ที่ทำการศึกษาทั้งหมด 13 แห่ง ที่กล่าวมาแล้วได้แสดงสัญญาณหลายประการ มากไปกว่าการเป็น “ศาลาไทยธรรมดา” นอกจากนี้ ยังมีอาคารอีกหลายหลังที่ถูกสร้างขึ้นยังต่างประเทศ ซึ่งน่าสนใจที่จะทำการศึกษา เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์และตีความ ยกตัวอย่างเช่น หอระฆัง 30 ปีความสัมพันธ์ ไทย-จีน ที่ออกแบบโดย รศ.ชาติรี ประภิต นนทการ ซึ่งวัตถุประสงค์เดิมนั้น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยต้องการสร้างเป็น “ศาลาทรงไทย” โลงๆ ดังเช่นที่ผ่านมา แต่ผู้ออกแบบได้เสนอแนวคิดใหม่ โดยต้องการให้ผู้มาเยือนได้มีส่วนร่วมในการใช้งาน จึงใช้รูปแบบของ “หอระฆัง” เพื่อแทนความหมายของความสัมพันธ์อันดีระหว่างสองประเทศ โดยเสียงที่ดังกังวานของระฆังสื่อความหมายแทนความสัมพันธ์ที่มีมาอย่างยาวนานระหว่างไทย-จีน ที่สำคัญยิ่งคือผู้มาเยี่ยมชมยังสามารถตีระฆังได้อีกด้วย นับว่าเป็นรูปแบบใหม่กว่าได้ของการสร้างศาลาไทยในต่างประเทศ

ภาพที่ 29: ภาพสามมิติหอระฆังความสัมพันธ์ไทย-จีน ปี พ.ศ.2548

ที่มา: วิดีทัศน์ที่ระลึกครบรอบ 30 ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 1 กรกฎาคม 2548

ภาพที่ 30: หน้าบันหอรระซึ่งความสัมพันธ์ไทย-จีน

ที่มา: วัติทัศน์ที่ระลึกครบรอบ 30 ปี แห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีน, การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 1 กรกฎาคม 2548

ศาลาไทยแต่ละยุคสมัยกับภาพสะท้อนสถานภาพ “ประเทศไทย” ในเวทีโลก

แน่นอนว่าศาลาไทยที่ถูกนำไปสร้างยังต่างประเทศย่อมมีความหมาย หรือมีเป้าประสงค์ที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัย หากวิเคราะห์แล้วอาจสามารถจำแนกกลุ่มได้ดังนี้

1. “อนุสรณ์สถานที่ระลึกการมาเยือนของกษัตริย์ไทย”

ศาลาไทยในเยอรมัน พ.ศ.2456 และศาลาไทย ณ น้ำตกตาโก ประเทศอินโดนีเซีย เป็นศาลาไทยที่สร้างในสถานที่พักผ่อนทางธรรมชาติ และสืบเนื่องกับการเสด็จประพาสของพระมหากษัตริย์ไทย อาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคแห่งการสร้าง “อนุสรณ์สถานที่ระลึกการมาเยือน” กล่าวคือ เป็นการสร้างเพื่อเป็นอนุสรณ์ว่าองค์พระมหากษัตริย์เคยเสด็จ มาเยือนสถานที่ดังกล่าว โดยมีตำริให้สร้างในช่วงเวลาที่ไม่ห่างจากการเสด็จประพาสมากนัก

2. “อนุสรณ์สถานแห่งความสัมพันธ์ทางการทูต”

ศาลาไทย เนื่องในวโรกาส 100 ปี รัชกาลที่ 5 เสด็จฯ เยือนประเทศสวีเดนและแลนด์ ณ สถานเอกอัครราชทูตไทย ประจำกรุงเบิร์น ประเทศสวีเดนและแลนด์ และศาลาไทยเนื่องในโอกาสครบรอบ 100 ปี การเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 ของรัชกาลที่ 5 ถือได้ว่าเป็น “ศาลาแห่งความสัมพันธ์ทางการทูต” โดยแท้ โดยมีพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 5 ทรงเป็นผู้บุกเบิกความสัมพันธ์กับประเทศยุโรป นอกจากนี้ ยังมีศาลาไทยครบรอบ 500 ปี (สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 ต้อนรับชาวโปรตุเกส) อีกด้วย

3. “อนุสรณ์สถานแห่งการเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ไทย”

พบว่าศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มี 2 วาระที่สำคัญ คือ วโรกาสที่ทรงพระชนมายุครบ 72 พรรษา และทรงครองราชสมบัติครบ 60 ปี และมีจำนวนหลายหลังด้วยกัน

หากจะตอบคำถามที่ว่า สถานภาพของไทยในเวทีโลกเป็นอย่างไร จากหมุดหมายแห่งการสร้างศาลาไทยนั้น อาจตั้งข้อสังเกตได้หลายประการ โดยหากพิจารณาจากสถานที่ตั้งของศาลาไทยก็เห็นได้ว่า สถานที่ตั้งของศาลาไทย โดยส่วนใหญ่ มักอยู่ในสวนสาธารณะ ซึ่งหากพิจารณาแบบผิวเผินก็ดูจะเข้ากันได้กับหน้าที่ใช้สอยที่แท้จริงของศาลา มีเพียงบางประเทศเท่านั้นที่ศาลาไทยได้รับเกียรติให้ตั้งในใจกลางเมือง เช่น รัฐบาลโปรตุเกสที่ได้ให้ใช้พื้นที่ ณ ใจกลางกรุงลิสบอนในการสร้างศาลาไทย และกรณีของประเทศเยอรมันที่มีศาลาไทยถึง 3 หลัง ก็เป็นเครื่องหมายแสดงการให้เกียรติประเทศไทยในทางหนึ่ง ซึ่งก็น่าจะสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์อันยาวนานของทั้งสองประเทศก็เป็นได้ ฉะนั้นการอนุญาตให้มีการก่อสร้างศาลาไทยในต่างประเทศจึงเป็นการแสดงความยอมรับสถานะของประเทศไทยในฐานะ “มิตรประเทศที่รู้จักกันมายาวนาน” นั่นเอง

ศาลาไทยกับยุทธศาสตร์การโฆษณาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยให้เป็นที่ปรากฏ

ด้วยนโยบายการต่างประเทศที่ต้องการโฆษณาเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ประเทศไทยให้เป็นที่ปรากฏ ศาลาไทยจึงถือเป็น “เครื่องมือทางวัฒนธรรม” ที่สำคัญในการตอบสนองนโยบายดังกล่าว และมีสองหน่วยงานสำคัญในการดำเนินนโยบายนี้ ได้แก่ กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงวัฒนธรรม โดยผ่านการออกแบบของกรมศิลปากร นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานอื่นอีก ได้แก่ กรมการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่เข้ามามีบทบาทในช่วงหลังและเชื่อมโยงไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้ายที่สุด ซึ่งอาจทำให้นิยามความหมายของสถาปัตยกรรมมีความผิดเพี้ยนไปในที่สุด

ทั้งหมดที่ได้นำเสนอมาเป็นเพียงข้อสรุปบางประการจากงานวิจัยเรื่องศาลาไทยในต่างแดนฯ เท่านั้น ซึ่งอาจต้องขดเกล้าเพื่อให้ได้ข้อสรุปสุดท้ายที่สมบูรณ์และแหลมคมมากยิ่งขึ้นไปอีก แต่อย่างน้อยที่สุด ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่างานชิ้นนี้จะเปิดพื้นที่เพื่อนำไปสู่การศึกษาวิจัยทางด้านสถาปัตยกรรมไทยอย่างกว้างขวางต่อไป

บรรณานุกรม

- กรมศิลปากร. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ. (2526). “**สุจิตร์ นิทรศการพิเศษเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี 4 เมษายน - 30 เมษายน 2526 จดหมายเหตุศาลาไทยในเยอรมัน**”. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- กรมศิลปากร. กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). “**ศาลาไทยในต่างประเทศ ที่ดำเนินการโดยกรมศิลปากร**”. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2545). “**สัญวิทยา, โครงสร้างนิยม, หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์**”. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- พัชรินทร์ (บุญนิยม) ไรเตอร์. (2553). “**ศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ เมืองโลซานน์**”. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด.
- ภิญโญ สุวรรณคีรี. (2546). “**ศาลาไทยเฉลิมพระเกียรติฯ เมืองแฮมเบิร์ก เยอรมันนี้**”, สืบสานสถาปัตยกรรมไทย 3: กรุงเทพฯ: ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยศิลปากร, สถาบันศิลปสถาปัตยกรรมไทยเฉลิมพระเกียรติ. (2556). “**พลอากาศตรีอาวุธ เงินชูกลิ่น**”. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยฯ.